

Patērētāju motivācija, paradumi un attieksme pret atkārtoti izmantojamo produktu izmantošanu, remontu un pārstrādi

2023. gads

Eiropas Savienības LIFE programmas integrētais projekts "Atkritumi kā resursi Latvijā – Reģionālās ilgtspējas un aprites veicināšana, ieviešot atkritumu kā resursu izmantošanas koncepciju"

LIFE Waste To Resources IP, LIFE2O IPE/LV/000014

Valsts reģionālās attīstības aģentūra

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

Valsts vides dienests

Būvniecības valsts kontroles birojs

LASA Latvijas Atkritumu saimniecības asociācija

Latvijas Būvzņēmēju apvienība

CLEANTECH LATVIA FUTURE TECHNOLOGIES INSPIRED BY NATURE

ecobaltia | VIDE

cleanr

BALTĪJAS KRĀSTI

Zaļā brīvība

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE

ECONOVA LATVIA

ECONOVA LATVIA

ECONOVA LATVIA

Par pētījumu

Pētījuma mērķis:

- veikt padziļinātu izpēti par patērētāju motivāciju, paradumiem, attieksmi pret noteiktu atkārtoti izmantojamo produktu izmantošanu, remontu un pārstrādi;
- identificēt problēmas saistībā ar patērētāju izvēli izmantot atkārtoti izmantojamus produktus.

Par pētījumu

Pētnieciskie jautājumi:

- Kādi faktori ietekmē iedzīvotāju uzvedību, iesaistoties atkritumu apsaimniekošanā?
- Kādā veidā identificētie faktori ietekmē iedzīvotāju uzvedību saistībā ar atkārtoti izmantojamo produktu izmantošanu?

Pētījuma veicēji:

- SIA “Jaunrades laboratorija” – metodoloģijas izstrāde, kvalitatīvo interviju un novērojumu veikšana, datu apstrāde un analīze
- SIA “Solid Data” – reprezentatīvas aptaujas veikšana

Metodoloģija: kvalitatīvās metodes

Padziļinātas daļēji strukturētas intervijas:

- Interviju vadlīniju sagatavošana – galvenās tēmas, jautājumu saraksts
- Intervētājs pielāgojas pētījuma dalībnieka sarunas virzībai, tajā pašā pārliecinoties, ka aptvertas vadlīnijās norādītās tēmas

Līdzdalīgais novērojums:

- Notiek vienlaikus ar interviju
- Iespēja salīdzināt teikto ar praktizēto
- Piezīmju veikšana, fotografēšana

Metodoloģija: reprezentatīva iedzīvotāju aptauja

- Anketas jautājumu sagatavošana, vadoties pēc kvalitatīvo interviju datiem
- Būtisko demogrāfisko rādītāju definēšana
- Izlases lieluma noteikšana
- Aptaujas veikšana internetā:
 - Respondenti aizpilda sev ērtākā vietā un laikā
 - Īsāks lauka darbs
 - Privātums, īpaši saistība ar sensitīviem jautājumiem
 - Nav intervētāja ietekmes uz atbildēm

Lauka darbs: kvalitatīvās metodes

- Apmeklētas 17 mājsaimniecības, 6 EKO laukumi un 2 atkritumu savākšanas nodaļas darbinieki
- no 27.12.2022 līdz 23.01.2023
- Nodrošināts, ka apmeklēta vismaz 1 mājsaimniecība katrā no izvēlētajiem novadiem
- Pētījuma dalībnieki dzīvo dažādos mājsaimniecības tipos, dažādi mājokļu tipos, ir dažāda vecuma

Fokuss uz pieredzēm Alūksnes, Balvu, Cēsu, Gulbenes, Limbažu, Madonas, Saulkrastu, Smiltenes, Valkas, Valmieras novados

Pētījuma dalībnieki

Pseidonīms	Urbanizācijas līmenis	Vecums	Cilvēku skaits māsaimniecībā	Dzīvesvietas tips
Tamāra un Ričards	Lauku teritorija	50-59	2 pieaugušie un 1 vai 2 bērni	Savrupmāja vai tās daļa
Gunārs un Kristīne	Neliela apdzīvota vieta	40-49	2 pieaugušie un 1 vai 2 bērni	Viensēta
Vilis un Marija	Pilsēta	18-29	2 pieaugušie	Daudzdzīvokļu
Andra	Lauku teritorija	50-59	2 pieaugušie (pārsvarā dzīvo 1 pieaugušais)	Viensēta
Romāns	Lauku teritorija	60+	3 un vairāk pieaugušo	Viensēta
Aelita	Pilsēta	50-59	1 pieaugušais un 1 vai vairāki bērni	Neliela daudzdzīvokļu
Helēna	Pilsēta	40-49	2 pieaugušie un 3 vai vairāk bērnu	Savrupmāja vai tās daļa
Vija, Maija, Andris un kaimiņiene	Pilsēta	60+	3 un vairāk pieaugušo	Savrupmāja vai tās daļa
Einārs	Lauku teritorija	70+	Dzīvo viena/-s	Viensēta
Amanda	Lauku teritorija	30-39	2 pieaugušie un 1 vai 2 bērni	Savrupmāja vai tās daļa
Signe	Lauku teritorija	40-49	Dzīvo viena	Viensēta
Jēkabs un Zane	Pilsēta	30-39	2 pieaugušie	Neliela daudzdzīvokļu
Elvīra	Pilsēta	50-59	2 pieaugušie	Daudzdzīvokļu
Ilona	Neliela apdzīvota vieta	18-29	2 pieaugušie (pārsvarā dzīvo 1 pieaugušais)	Viensēta
Dārta	Pilsēta	40-49	Dzīvo viena	Daudzdzīvokļu māja
Emīls un Ingrīda	Neliela apdzīvota vieta	30 -39	2 pieaugušie	Savrupmāja
Lilita	Neliela apdzīvota vieta	50-59	Dzīvo viena	Neliela daudzdzīvokļu māja

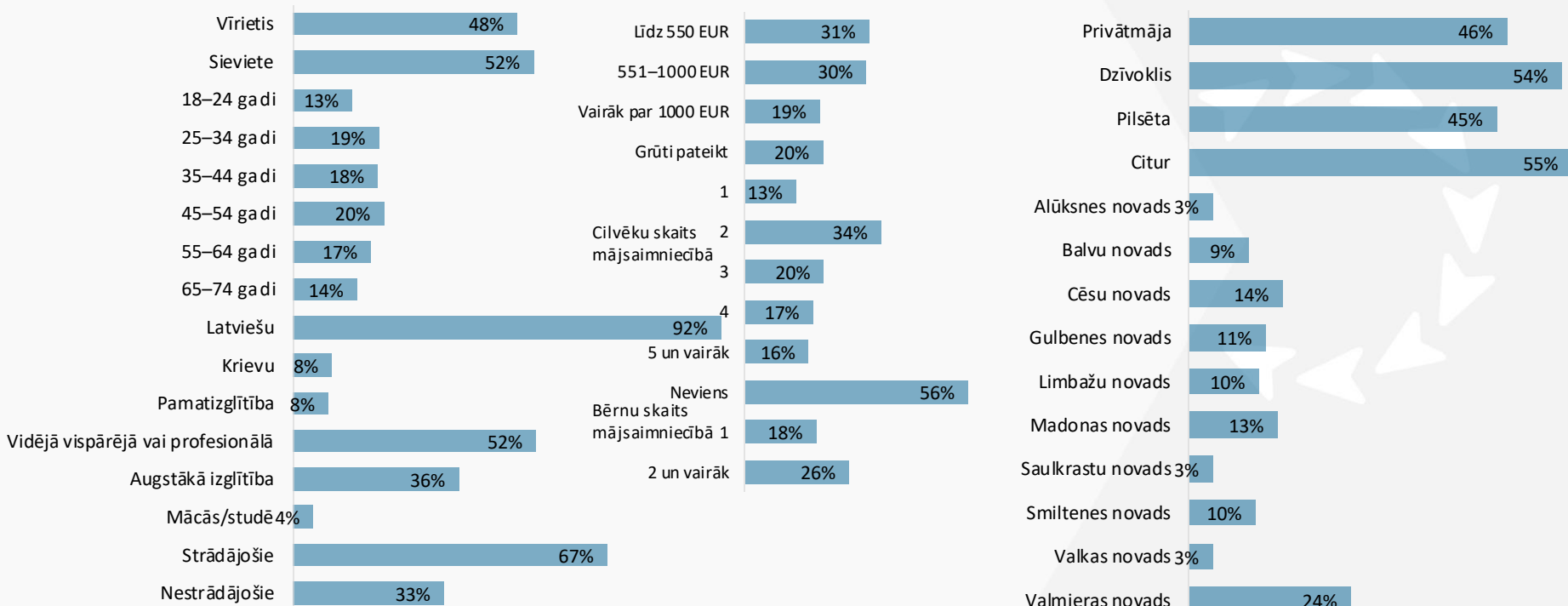
Lauka darbs: reprezentatīva iedzīvotāju aptauja

- 404 respondenti
- no 16.01.2023. līdz 03.02.2023
- Papildus demogrāfiskie rādītāji:
 - Mājokļa tips
 - Reģiona apdzīvotības tips
 - Novads

Fokuss uz pieredzēm Alūksnes, Balvu, Cēsu, Gulbenes, Limbažu, Madonas, Saulkrastu, Smiltenes, Valkas, Valmieras novados

Respondenti

Preču iegāde: Dzimums

- Vīrieši (79%) biežāk nekā sievietes (68%) iegādājas lietotus sadzīves priekšmetus
- Vīrieši (46%) biežāk nekā sievietes (22%) iegādājas lietotus būvmateriālus
- Sievietes (45%) biežāk nekā vīrieši (21%) iegādājas lietotus tekstilizstrādājumus
- Vīrieši (22%) lietotas preces neiegādājas higiēnas apsvērumu dēļ
- Sievietes (63%) lietotas preces neiegādājas, jo nebija tādas vajadzības

Preču iegāde: Vecums

- Jaunieši (18 līdz 24 gadi) biežāk iegādājas:
 - sadzīves priekšmetus (83% pret 74% visu respondentu)
 - mēbeles (86% pret 78%)
 - apavus (72% pret 60% visu respondentu)
 - vispārīgās sadzīves preces (79% pret 66%)
 - elektrotehniku (77% pret 58%)

Retāk jaunieši ir iegādājušies būvmateriālus (21% pret 33%)

- Vecumā no 65 līdz 74 gadiem retāk ieguvuši lietotus priekšmetus (66% pret 74%)
- Vecumā no 45 līdz 74 gadiem biežāk norādījuši, ka nav vajadzības iegādāties vai iegūt lietotas preces
 - 65% 45-54 gadi
 - 76% 55-64 gadi
 - 68% 65-74 gadiem, salīdzinot ar 53% visu respondentu

Preču iegāde: Etniskā piederība

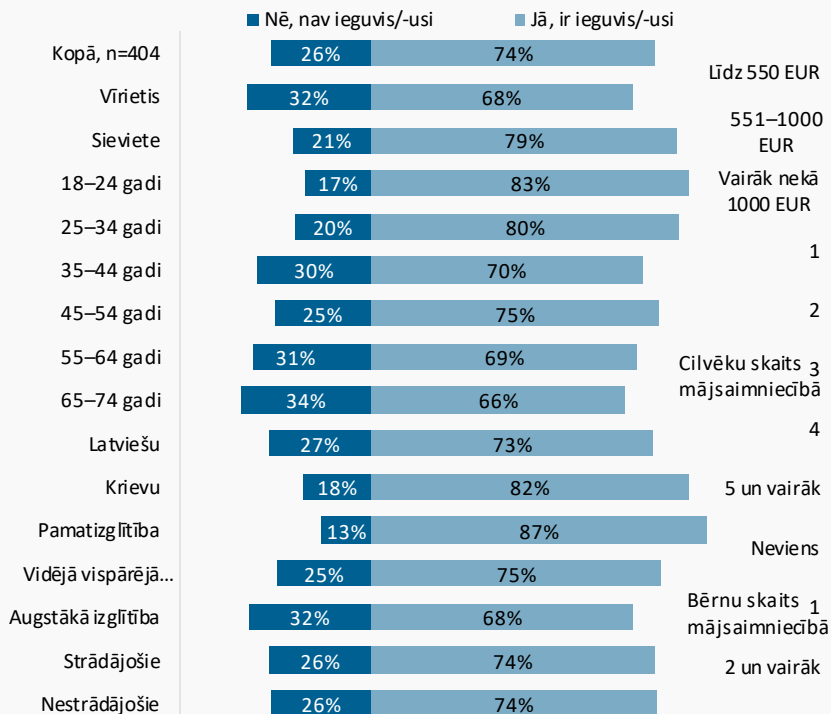
- Respondenti, kuri mājās runā krievu valodā, biežāk norādījuši, ka ieguvuši lietotus sadzīves priekšmetus (82% pret 74% visu respondentu), un īpaši bieži šie respondenti norādījuši, ka ieguvuši vispārīgas sadzīves preces (86% pret 66%)
- Lietotu precī drīzāk neiegādājas, jo tai neatbilstoša cena (33% pret 8%) un faktu, ka kāda paziņa vai radnieks ir precī aizdevusi (17% pret 4%)

Preču iegāde: izglītības un ienākumu līmenis, mājsaimniecības izmērs

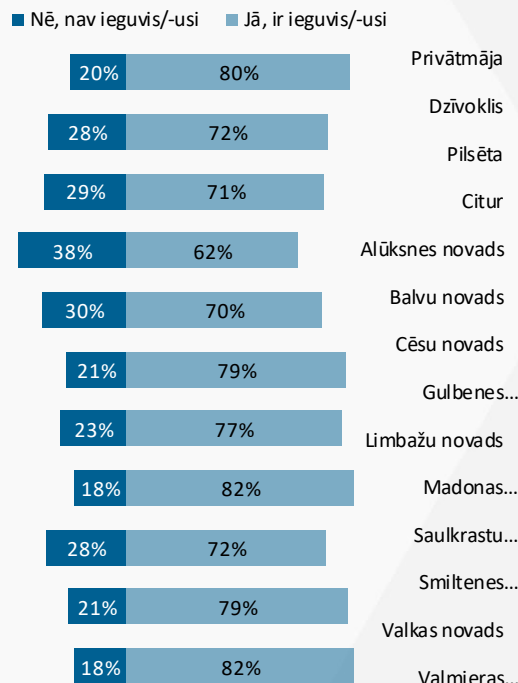
- 87% respondentu ar pamatzglītību ir iegādājušies lietotus sadzīves priekšmetus pretstatā 68% respondentu ar augstāko
- Respondentiem ar zemāku izglītību ir arī zemāki ienākumi
- Viena cilvēka mājsaimniecības (62%) retāk ir ieguvušas lietotus sadzīves priekšmetus (pret 74%)

Preču iegāde: Kopumā

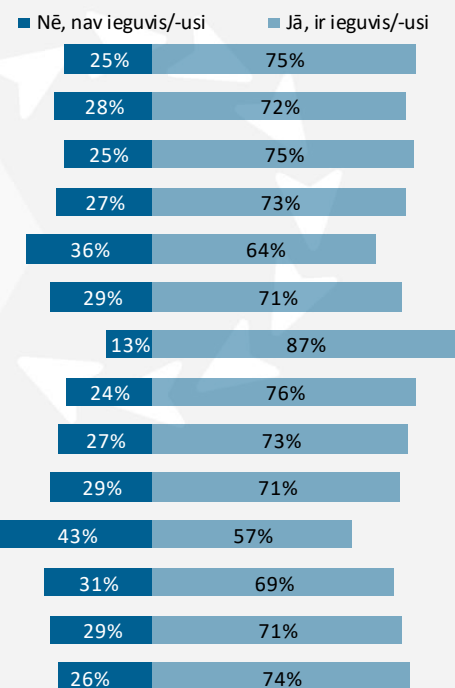
Pamatinformācija

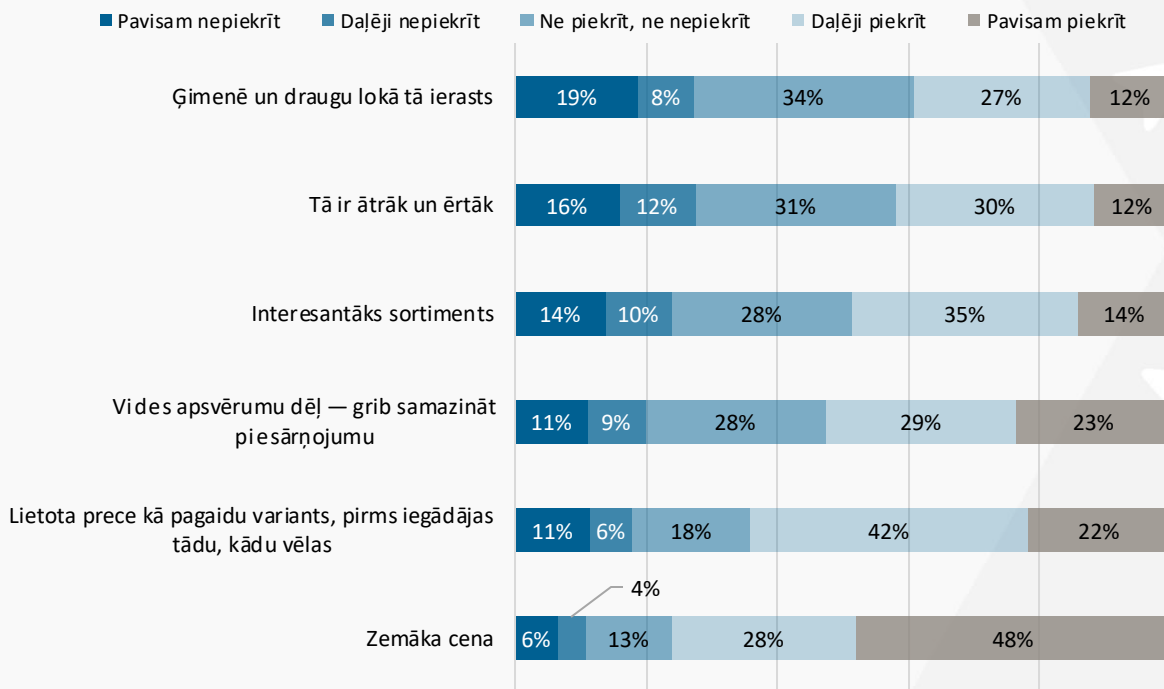
Ģimene

Dzīvesvieta

Preču iegāde: Motivācija iegādāties

Bāze: respondenti, kurisavā īpašumā ir ieguvuši lietotus sadzīves priekšmetus, n=298

Preču iegāde: Motivācija iegādāties

Motivācija iegādāties

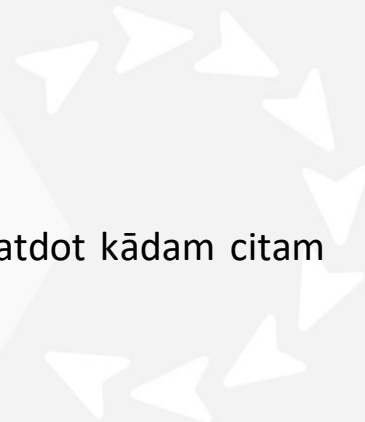
1. Vēlēšanās ietaupīt naudu: būtiska loma ir cenas starpībai starp lietotu un jaunu lietu ar vienādu kvalitāti – ja starpība liela, tad iegādāsies lietotu
2. Augstā kvalitāte: īpaši saistībā ar lietotas elektrotehnikas ilgmūžību
3. Pieejamība: nozīmīga mazapdzīvotās vietās - tuvumā esošie lietotu preču veikali vai arī lietotu preču iegādes platformas internetā

Iemesli neiegādāties

1. Higiēnas apsvērumi: mīkstās mēbeles, matračus un traukus drīzāk saņems no draugiem, radniekiem, paziņām
2. Šaubas par kvalitāti: īpaši saistībā ar mazo elektrotehniku, jo grūti novērtēt preces ilgmūžību

Atbrīvošanās no lietām

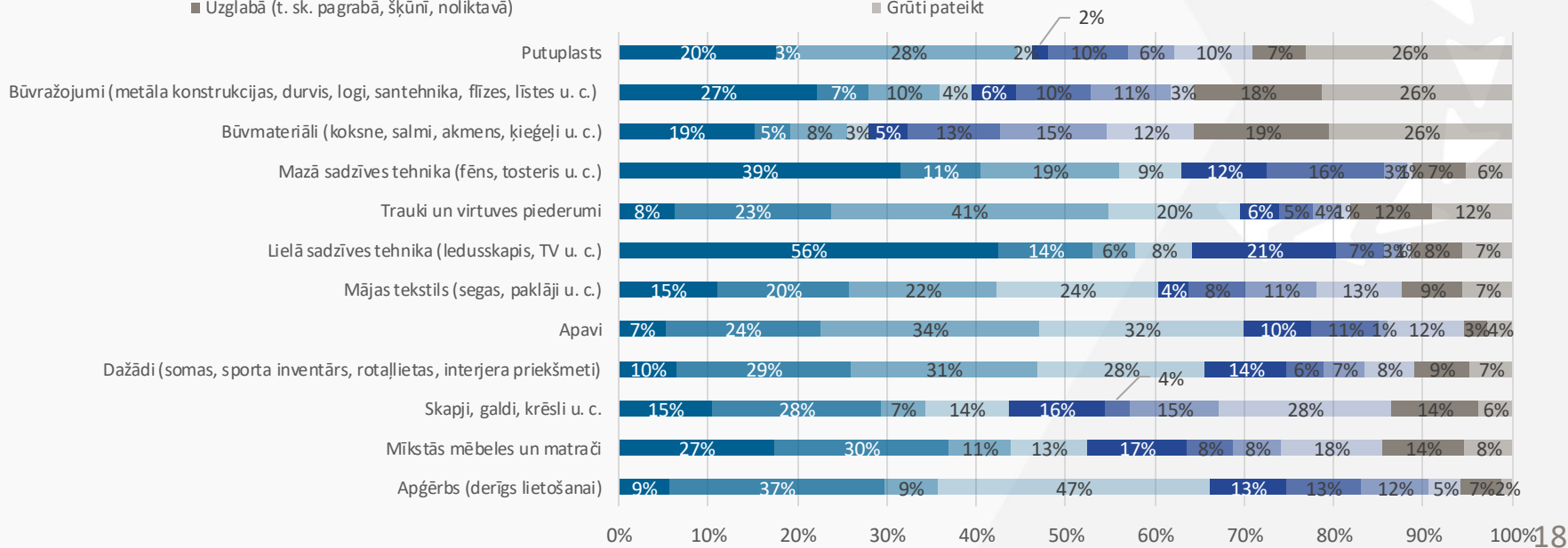
- Visbiežāk cilvēki tomēr cenšas precei dot "otru elpu":
 - Atdodot draugiem vai radniekiem
 - Piešķirot citu funkciju vai vietu mājās
 - Aizvedot uz EKO laukumu
- Iedzīvotāji izmet tās preces, kuras vairs nav iespējams saremontēt vai atdot kādam citam (salūzušu mazo elektrotehniku, novalkātu apģērbu)

Atbrīvošanās no lietām

- Nodod atkritumu savākšanas laukumos (t. sk. EKO laukumos)
- Izmet sadzīves atkritumos
- Pārdod
- Pārveido, dodot "otru dzīvi" (upcycling)
- Uzglabā (t. sk. pagrabā, šķūnī, noliktavā)

- Atdod draugiem, radniekiem
- Ziedo labdarībai
- Speciālos konteineros ārpus EKO laukumiem
- Sadedzina
- Grūti pateikt

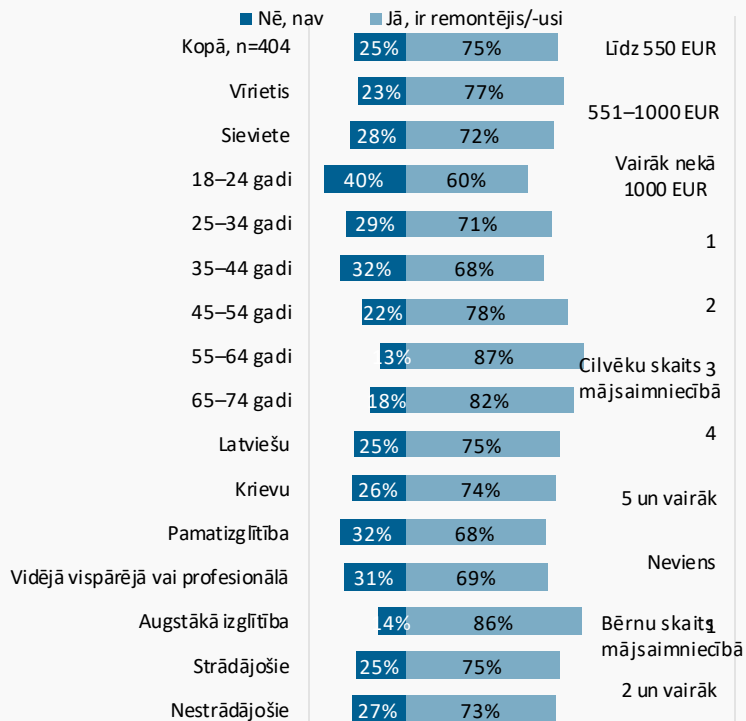
Remontēšana

- 75% respondentu ir remontējuši un labojuši lietas. Jo īpaši respondenti:
 - Ar augstāko izglītību (86%)
 - Gados vecāki (87% no 55+ gadus veciem)
 - Ar augstākiem ienākumiem (79%)
- Biežāk minētie iemesli neremontēt:
 - Prece jau ir nolietota un vairs nav labojama
 - Labošanas izmaksas pārsniedz jaunas preces iegādi
 - Nav garantijas, ka prece turpinās labi kalpot

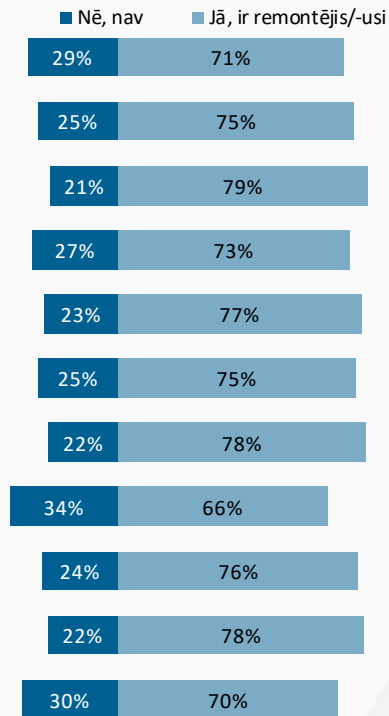

Remontēšana

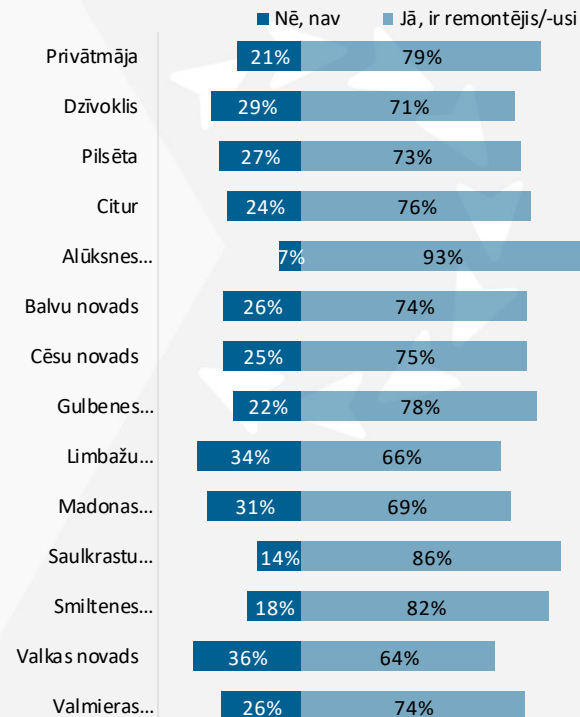
Pamatinformācija

Ģimene

Dzīvesvieta

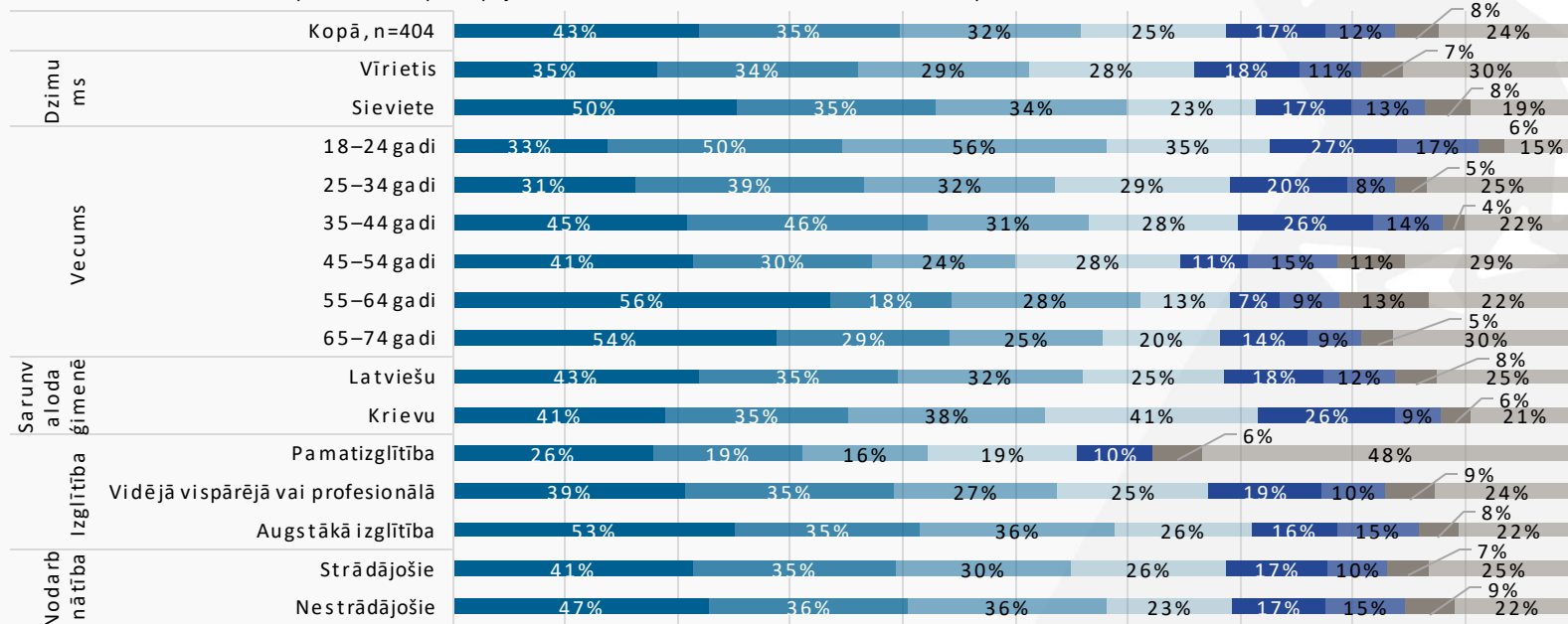
Izpratne par aprites centra ideju

- Nosaukums rada pārāk dažādas asociācijas - nesaistās ar vietu, kur varētu nodot un saņemt lietotas, bet vēl lietojamas lietas
- 68% respondentu ir ieinteresēti aprites centra pakalpojumu izmantošanā, 24% - grūti pateikt
- Pētījuma dalībnieku vēlmēs:
 - Aprites centram vajadzētu būt viegli sasniedzam ar tiem, kuri nepārvietojas ar automašīnu
 - Aprites centram ir jāveic sava veida “kvalitātes kontrole” pirms lietu pieņemšanas, jo ne visu zīmolu un materiālu preces iedzīvotājiem būs pievilcīgas
 - Iespēja, ka SIA “ZAAO” darbinieki atbrauc pakaļ nododamajām lietām

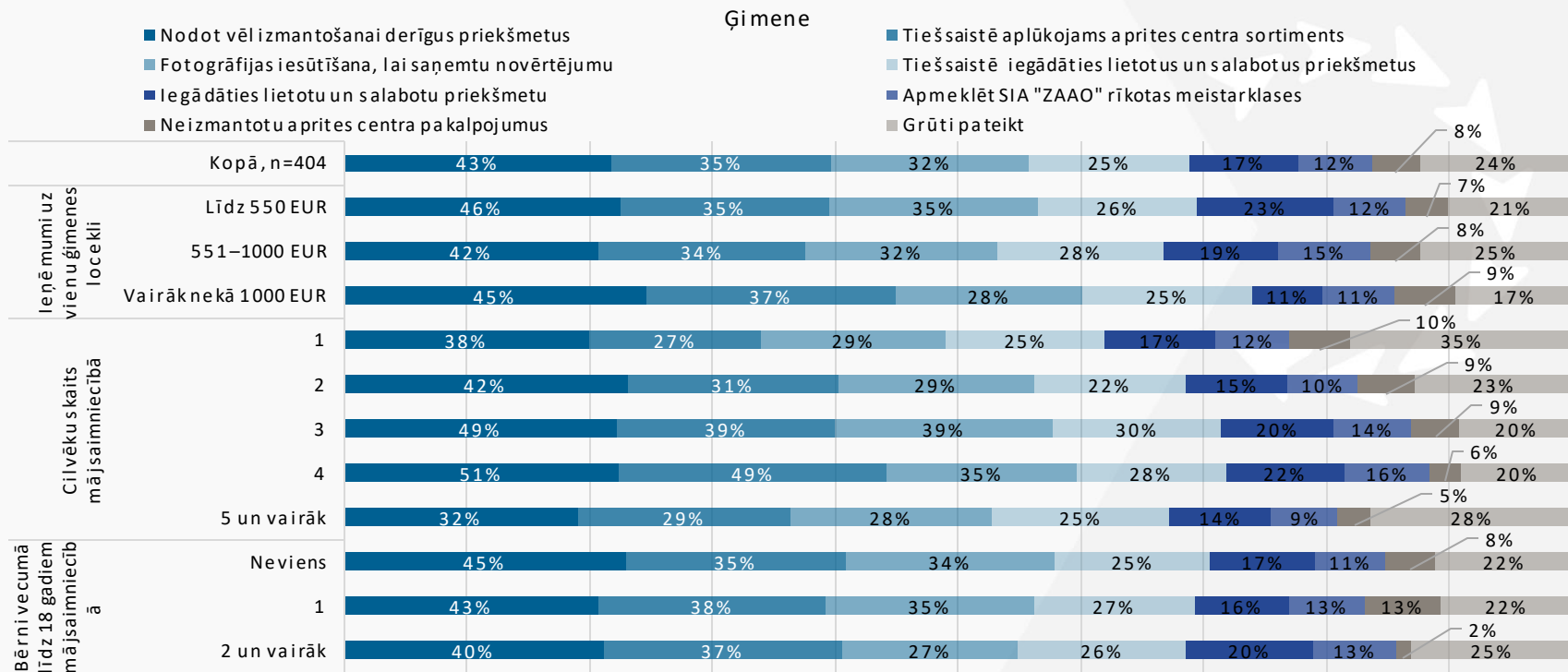
Izpratne par aprites centra ideju

Pa matinformācija

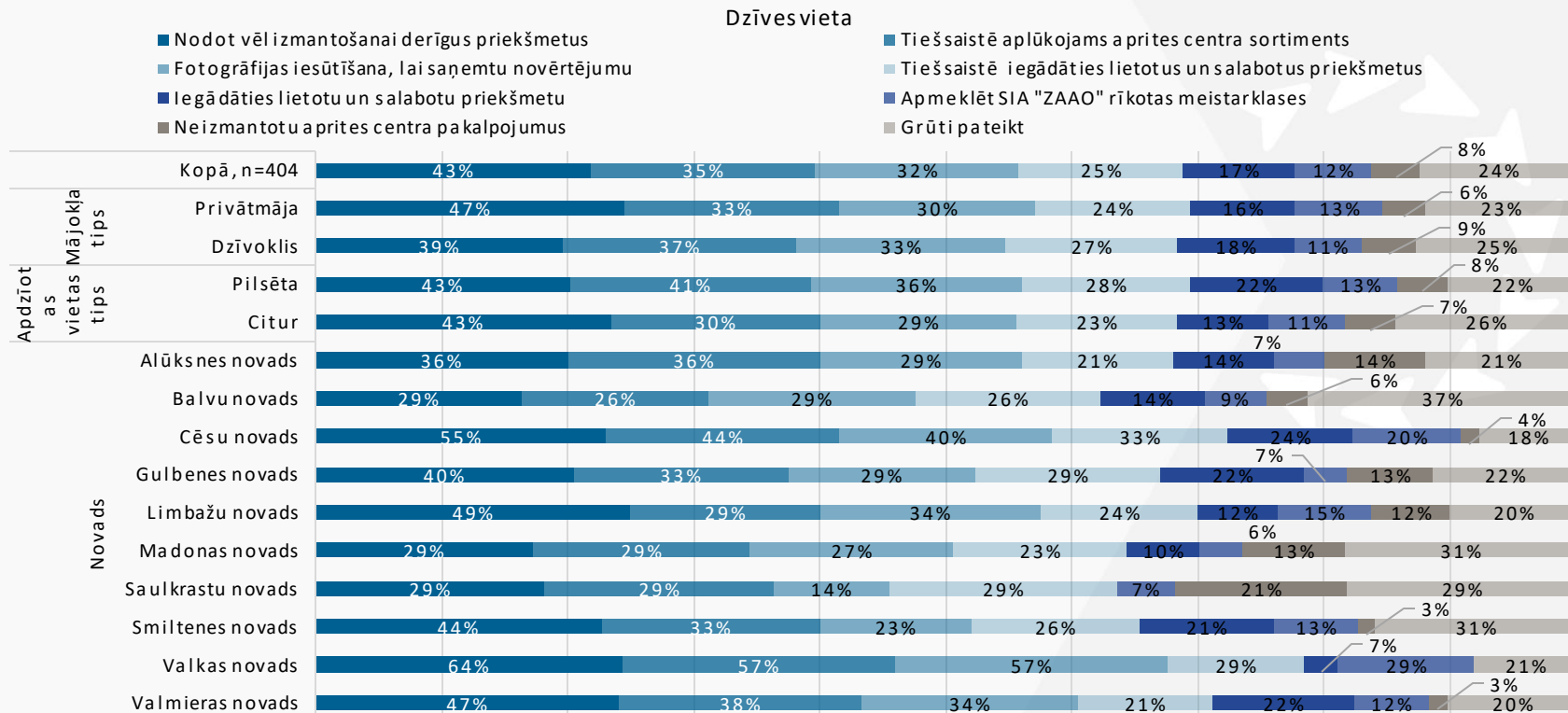
- Nodot vēl izmantošanai derīgus priekšmetus
- Fotogrāfijas iesūtīšana, lai saņemtu novērtējumu
- Iegādāties lietotu un salabotu priekšmetu
- Neizmantotu aprites centra pakalpojumus
- Tiešsaistē aplūkojams aprites centra sortiments
- Tiešsaistē iegādāties lietotus un salabotus priekšmetus
- Apmeklēt SIA "ZAAO" rīkotas meistarklases
- Grūti pateikt

Izpratnes par aprites centru

Izpratne par aprites centru

Rekomendācijas

1. Uzlabot komunikāciju par atkritumu šķirošanu. Uz atkritumu šķirošanas konteineriem skaidrāk (vizuāli un rakstiski) norādīt, kādus materiālus konteinerā paredzēts ievietot un kādā stāvoklī šiem materiāliem jābūt, piemēram:
 - Vai stikla burkas pirms izmešanas ir jāmazgā
 - Vai ir jānoņem etiķetes un vāki
 - Kur meklēt informāciju par polimēra izstrādājumiem, kurus drīkst izmest
 - Skaidrot, kas ir polimēra izstrādājumi
 - Uz tekstila konteineriem skaidri norādīt, ka tie paredzēti tikai vēlreiz lietojamam tekstilam, t. sk. apģērbiem un apaviem, un norādīt, ka lietošanai nederīgais tekstils ir jāizmet kopējos sadzīves atkritumos

Izveidot neliela formāta informatīvu “magnētisko atklātņi”, uz kuras koncentrētā veidā tiktu attēloti galvenie šķirošanas principi

Rekomendācijas

2. Piedāvāt iedzīvotājiem telpas aprites centrā, kurā pieejami darbarīki mēbeļu un apģērbu atjaunošanai. Telpas varētu īrēt/rezervēt uz noteiktu laiku. Noteiktos laikos arī vajadzētu nodrošināt meistarū klātbūtni, kuri varētu sniegt konsultācijas
3. Skaidri komunicēt, ka aprites centrā pieejamās mīkstās mēbeles ir ķīmiski iztīrītas
4. Veikt izpēti par lietotu preču veikaliem Vidzemē, kuri piedāvā arī preces garantiju
5. Piedāvāt izglītojošus pasākumus par lietu atjaunošanu un pārstrādi, īpaši uzsvāru liekot uz konkrētu un uzskatāmu informāciju par SIA "ZAAO" darbību

Rekomendācijas

6. Nodrošināt dažādus veidus, kā iedzīvotāji var nogādāt sev nevajadzīgās lietas uz aprites centru, piemēram:
- Pasūtīt lielgabarīta lietu izvešanu par samaksu
 - Nomāt automašīnu, ar kuru nogādāt lietas aprites centrā vai EKO laukumā
 - Darbinieku, kurš palīdzēs ar personīgo automašīnu atvestās lietas nogādāt noliktavā
 - Nogādāt lietas iedzīvotājam tuvākā mantu uzglabāšanas vietā (iespējams, EKO laukumos), radot iespēju nodot lietas arī cilvēkiem, kuriem ir dažāda veida pārvietošanās ierobežojumi
 - Apsvērt iespēju pie atkritumu konteineriem atstāt kvalitatīvu lietu nogādāšanai aprites centrā lietu atkārtotai izmantošanai
 - Nogādāt lietas EKO laukumā, bet norādīt, ka preces mērķis ir aprites centrs

Rekomendācijas

7. Nodrošināt dažādus veidus, kā iedzīvotāji var saņemt labotas lietas no aprites centra:

- Apskatīties aktuālo sortimentu mājaslapā, kā arī iespēju kādu preci rezervēt uz vienu vai pāris dienām
- Pasūtīt lietas piegādi uz mājām
- Saņemt palīdzību sadzīves tehnikas uzstādīšanā gan klātienē, gan arī konsultatīvu atbalstu telefona zvanā vai tiešsaistē
- Saņemt jauno preci tajā pašā dienā, kad tiek pasūtīta nododamās lietas izvešana
- Kā pastāvīgu pakalpojumu vai reizi gadā rīkot akciju, kurā arī EKO laukumos ir iespējams izvēlēties sev nepieciešamo preci no tur nogādātajām precēm

Rekomendācijas

8. Veidot *Instagram* un *TikTok* videomateriālus latviešu valodā, kuros sniegt īsas, vienkāršas pamācības mēbeļu vai apģērbu atjaunošanas procesā, kā arī nodrošināt informāciju par aprites centra pakalpojumiem
9. Komunikācijas aktivitātēs fokusēties arī uz mazākumtautību iedzīvotājiem, jo viņi izrādīja būtisku lielāku interesi par aprites centra pakalpojumiem
10. Komunicējot par aprites centra iespējamajiem pakalpojumiem, uzsvērt, ka tajā būs pieejamas kvalitatīvas, vēl lietojamas preces par pieejamu cenu, jo šis aspekts būs īpaši nozīmīgs maznodrošinātajiem iedzīvotājiem

Vairāk informācijas pētījuma ziņojumā

wastetoresources.varam.gov.lv

LIFEwastetoresources

waste_resources

wastetoresources

waste to resources

wastetoresources

LIFE integrētais projekts "Atkritumi kā resursi Latvijā – Reģionālās ilgtspējas un aprites veicināšana, ieviešot atkritumu kā resursu izmantošanas koncepciju" (LIFE Waste To Resources IP, LIFE20 IPE/LV/000014) tiek īstenots ar Eiropas Savienības LIFE programmas un Valsts reģionālās attīstības aģentūras finansiālu atbalstu.

Informācija atspoguļo tikai autoru nostāju un viedokli, un ne vienmēr atspoguļo Eiropas Savienības vai Eiropas Klimata, infrastruktūras un vides izpildaģentūras (CINEA) nostāju un viedokli. Ne Eiropas Savienība, ne finansējuma piešķirējs nav atbildīgi par pausto saturu

Valsts reģionālās
attīstības aģentūra

